

Beredskapsplanering

Ett oljeutsläpp kan orsaka allvarliga skador på samhälle och miljö. En sanering kan pågå under lång tid och flertalet kommunala förvaltningar, kommuner, länsstyrelser och statliga myndigheter kan bli inblandade. En god beredskap är en förutsättning för att effektivt hantera ett oljespill och minimera dess verkan.

Ansvar

Åtgärder som att stoppa utflöde av olja, förhindra landpåslag och begränsa spridning räknas i regel som räddningstjänst (LSO 2003:778,1 kap. 2 §). För oljebekämpning till sjöss svarar Kustbevakningen, medan bekämpning på landsamt i kommunala hamnar är kommunal räddningstjänst. Med sanering avses den fas då räddningstjänstkriterierna inte längre uppfylls och innefattar enkeltuttryckt rengöring och återställning av strandområden. Saneringsansvaret är idag inte lagmässigt reglerat, men praxis är att kommunen utför arbetet. Förmer detaljer rörande ansvar och gränsdragning, se flik 12 i kommunala oljeskyddspärmen *Oljan är lös, kap 4 - Juridiska grunder (2006)*.

Alla räddningstjänstkommuner skall ha ett kommunalt handlingsprogram för räddningstjänst enligt LSO. Detta behandlar de olyckor som kan föranleda en räddningsinsats, identifierade genom en riskanalys. Har ett oljepåslag identifierats som en risk skall också oljeolyckor ingå i handlingsprogrammet.

Kommunen har ingen skyldighet att upprätta ett handlingsprogram för sanering efter ett oljepåslag. En i förväg upprättad plan för sanering kan dock medföra att organisationsbelastningen avsevärt minskar och att läget, ur ett effektivitets- och kostnadsperspektiv förbättras.

Ansvar för sanering kan innehas av valfri kommunal förvaltning. Beslutet bör vara väl förankrat (även politiskt) och tas i förväg. En sanering kan vara en omfattande operation som kräver erfarenhet och rutin inom ledningsområdet. Därför har vissa kommuner valt att låta ledningsansvaret ligga hos en annan förvaltning än den förvaltning som har det övergripande ansvaret.

Länsstyrelsens ansvar

Länsstyrelsen skall stödja kommunerna med underlag för beslut och prioriteringar rörande kustavsnitt och områden mot bakgrund av en miljöolycka till sjöss. Underlaget kan omfatta t. ex.

- Miljöatlas eller annan geografisk information, rapporter eller samverkan med sakkunniga inom länsstyrelsens ordinarie verksamhetsområden.
- Kartläggning vilka hamnar i länet som kan användas som nödhamnar respektive mottagningsplatser för olja som uppsamlats till sjöss av

Kustbevakningen. Besluta om platser för tillfällig mellanlagring av oljehaltigt material och oljerester (farligt avfall).

- Samverka och samöva med samtliga berörda kommuner och myndigheter.

Under miljöräddningsskede (räddningstjänst)

Länsstyrelsen har möjlighet att ta över ansvaret för räddningstjänsten om omfattande räddningsinsatser erfordras i berörda kommuner. Om räddningsinsatserna även innefattar statlig räddningstjänst skall länsstyrelsen ansvara för att räddningsinsatserna samordnas. (33 § Fo 2003:789)

- Samverka med Kustbevakningen, berörda kommuner och räddningstjänster, myndigheter och organisationer och verka för att information samordnas. Det är viktigt att kommunen dokumenterar insatser, åtgärder, materiel mm. för framtida ersättningsanspråk.
- Gruppera en samverkansansvarig person ur länsstyrelsen hos KBV regionala ledning, som svarar för kontakten med länsstyrelsens beredskapsorganisation.
- Samråda med KBV kring beslut efter förfrågan t.ex. var fartyg skall bogseras på grund, vilken hamn som kan ta emot ett fartyg, vilka hamnar som kan nyttjas av KBV för urlastning av uppsamlad olja, platser för tillfällig mellanlagring av oljehaltigt material och oljerester.
- Ge råd och stöd till kommuner utifrån länsstyrelsens ordinarie sakområden. Ge kommunerna underlag för prioriteringar rörande kustavsnitt och områden.
- Föra lägeskarta och förmedla övergripande lägesbild till centrala myndigheter samt rapportera till regering och berörda centrala myndigheter.
- Samordna och förbereda besök från, t.ex. centrala myndigheter, regeringen m fl.

Saneringsskedet

När räddningstjänsten är avslutad och oljeutsläpp ej längre hotar nya kustområden vidtar saneringsarbetet. Saneringsledare utses av den berörda kommunen och ersätter räddningsledaren (kan vara samma person).

Länsstyrelsen skall ge fortsatt råd och stöd till kommuner utifrån länsstyrelsens ordinarie sakområden. Stödja kommunerna med:

- Samverkan med expertis för val av skonsamma saneringsmetoder,
- Underlag för prioriteringar och samordning för sanering av kustavsnitt och områden,
- Beslut om tillstånd till mellanlagring,
- Samordning och samverkan för saneringsåtgärder,
- Långsiktig uppföljning av skador på miljön.

- Samordning av dokumentation för framtida ersättningsanspråk.
- Rapportera till regering och berörda centrala myndigheter

Ansvar vid sanering

När oljan nått strand och läget "stabiliserats" råder inte längre förutsättningarna för "räddningstjänst". Händelsen övergår i en saneringsfas. LSO gäller inte längre. Länsstyrelsen har då inget mandat att med stöd av LSO leda verksamheten, men skall fortsätta stödja kommunen/kommunerna och vid behov samordna dessa.

Oljeskyddsplan

Omsorgsfull planering ökar förutsättningarna för en effektiv insats. En god beredskap mot ett oljespill innefattar rutiner för organisation, ansvar, åtgärder för både räddningsinsats och saneringsfas. Inom planeringsarbetet bör även kommunens skyddsvärda områden, både ekologiskt känsliga och socioekonomiskt viktiga, inventeras (exempelvis med hjälp av miljöatlas) liksom resurser i form av materiel och personal. All information samlas med fördel i en oljeskyddsplan.

Alla aktörer som kan bli inblandade vid ett oljespill bör också delta i framtagandet av en oljeskyddsplan. Detta gäller såväl berörda förvaltningar inom kommunen som angränsande kommuner, Länsstyrelsen och Kustbevakningen. Den kommunala oljeskyddsplanen måste anpassas efter respektive kommuns särskilda behov och förutsättningar och därför finns inteheller detaljerade mallar för planens struktur.

För mer information om beredskapsplanering för olja och ytterligare detaljer kring vad en oljeskyddsplan kan och bör innehålla, se flik 12 *Oljan är lös*, kap 5. Exempel på enklare bemanningslista etc. finns under denna flik. Exempel på oljeskyddsplaner finns på MSB:s hemsida www.msb.se under *Sveriges strategi för oljeskadeskydd/publikationer/oljeskyddsplaner*. Se även ämnesspecifika flikar i pärmen.

Utbildning och övning

Eftersom övning är en färskvara är det viktigt att det sker regelbundet.

MSB arrangerar utbildningar (se flik 9) som ger ökade bakgrundskunskaper och insikter, vilket ökar förutsättningarna att fatta riktiga beslut vid t ex planering och ledning av oljeskyddsinsats. Utbildningsdagar kan även arrangeras inom den egna kommunen eller regionen.

Taktikspel eller bordsövningar är ett bra sätt att öva agerande och användande av oljeskyddsplanen, liksom för att få en diskussion kring oljeskyddsfrågor. MSB kan bistå med frågeställningar, scenarieförslag och även medverka som expertstöd vid en bordsövning. Länsstyrelsen kan med fördel fungera som nav för regionala samverkansövningar på bordsnivå.